

JONGEREN
EN HET
ZORGEN

VOOR

KUN

MORGEN

Toetscultuur en prestatiedruk

Het is al een tijdje geleden. Twintig jaar. Krampachtig geschrokken na frauduleuze praktijken in het hoger onderwijs, beschuldigende vingers, terugbetalingen en boetedoeningen stortte het hoger onderwijs zich op het verantwoorden en borgen van de hoge standaard en beoogde eindkwalificaties. Strenge accreditaties leidden tot 'betere' toetsorganisatie, toetsbeleid, toetsprogramma's, toetskamers en toetscommissies. En natuurlijk héél véél toetsen.

Nu krabben wij ons achter de oren en vragen we ons af waarom veel van onze studenten toch niet gelukkig zijn? Waarom gaan sommigen ten onder aan de studiedruk in onze prachtige programma's? Is de menselijke maat verloren gegaan en zijn we doorgeschoten in een toetscultuur vol summatieve reeksen aan toetsen die allemaal meetellen voor het eindcijfer? In plaats van over de volle breedte hun professionele, emotionele en sociale vaardigheden te ontwikkelen, lopen studenten van horde naar horde en tussendoor springen zij door de hoepels die wij hun voorhouden. Het doel hiervan is de borging van de leerdoelen van de opleidingen, maar of studenten hierdoor beter worden voorbereid op hun toekomst, weet eigenlijk niemand.

Gelukkig laat ons voortschrijdend inzicht ons nimmer in de steek en zijn er in de loop der jaren nieuwe ontwikkelingen geweest die wijzen in de richting van formatiever toetsen, performance assessments, rubrics, competentie- en portfoliobeoordelingen. Allemaal andere maatstaven dan de summatieve (eind)toets. Zeker in de afgelopen twee jaar hebben deze toetsvormen hun waarde bewezen. Waar opleidingen met summatieve eindtoetsen door de coronamaatregelen zwaar in de problemen kwamen en met proctoring en andere noodgrepen probeerden de toetskwaliteit te redden, waren opleidingen met alternatieve toetsvormen vaak beter voorbereid op de grillige gevolgen van de pandemie.

Maar ook bij alternatieve toetsvormen lijkt de prestatie centraal te staan. Dit lijkt vooral het geval als het toetsen zich richt op het resultaat en minder op het leren zelf. Daarnaast moet een cursus of blok vaak nog steeds eindigen in een cijfer, de zogenoemde objectieve maatstaf om het leren te meten en om onderscheid te kunnen maken in de mate van leren van studenten. Dit zit helemaal ingebakken, zowel in onze kwaliteitssystemen, als in de hoofden en gewoonten van docenten en studenten: 'Zonder eindcijfer is het het ploeteren niet waard.'

Met zo'n enorme prestatiedruk is het eigenlijk een wonder wat onze studenten in de huidige tijd voor elkaar boksen. Zien wij dit talent wel en beoordelen wij dit op waarde? Deze generatie

studeert, werkt, woont thuis, forenst, geeft mantelzorg, sport, volgt thuis online onderwijs, spreekt gemiddeld drie talen én probeert een sociaal leven vorm te geven in de weinige uren die nog over zijn. Dat is een kunst op zich.

Ons onderwijs en de toetscultuur zouden mee moeten bewegen met de uitdagingen waar jonge mensen en onze maatschappij de komende jaren voor staan. En dat kán. Onderwijsinnovatie is de noodzakelijke kracht achter wendbaarder en veerkrachtiger onderwijs, passend bij de multitaskende student van nu en de toekomst. Docenten moeten de ruimte krijgen om te experimenteren met een minder toetsgestuurde en meer duurzame en gezonde leeromgeving, zodat zij met liefde en passie kunnen bijdragen aan de persoonlijke en professionele ontwikkeling van studenten. Op termijn zullen studenten aan onze maatschappij teruggeven wat wij er nu in investeren. En wij zullen hen dankbaar zijn.

Geschreven door: Soemiro Poerbodipoero, Klaasjan Visscher en Sabine Uijl van het Comenius Netwerk (netwerk van onderwijsvernieuwers in het hoger onderwijs).

Toets minder en anders

De toetscultuur in het onderwijs zorgt voor een verkeerde focus binnen het onderwijs en beperkt de brede ontwikkeling van jongeren. Het kan ook anders, zoals het mbo bewijst. Daar werken scholen veel met eindprojecten, waarbij studenten tijdens een praktijkopdracht alles in de praktijk moeten brengen wat ze geleerd hebben. Vaak is dit ook uitgesmeerd over een langere periode. Een eindproject wordt vervolgens niet beoordeeld met een cijfer, maar met een 'onvoldoende' of een 'goed'. Doordat studenten zich niet kunnen en hoeven te onderscheiden met een hoog cijfer, voelen ze minder prestatiedruk tijdens hun studie dan scholieren en studenten in het hoger onderwijs. Bovendien staan het leerproces en de ontwikkeling van jongeren meer centraal in plaats van de cijfers op het diploma. Het zou een enorme stap vooruit zijn als deze aanpak ook een plek krijgt in het voortgezet en hoger onderwijs.

We moeten ervoor zorgen dat de school een plek is waar het vergaren van kennis en vaardigheden telt; voor veel scholieren voelt dat op dit moment niet meer zo. Scholen kunnen de druk verminderen door minder te toetsen. Vooral het geven van cijfers komt sterk naar voren als oorzaak van schooldruk.⁴ Het doen van projecten die verschillende vakken raken kan al een oplossing zijn. Zo zijn jongeren interactief bezig met kennis opdoen en hoeven ze niet voor elk vak een aparte toets te maken. Scholen kunnen de nadruk op cijfers beperken door meer gebruik te maken van formatieve evaluatie, waarbij de nadruk ligt op inzicht in de voortgang van de individuele scholier en wat er

4. Vermeulen, W., T. Schwartz, S. Hoekstra & M. Kleinjan, *Druk in het voortgezet onderwijs, onderzoek naar oorzaken van schooldruk in het voortgezet onderwijs*, 2021, zie www.jobmbo.nl/mboers-hebben-behoefte-aan-studentenactiviteiten-maar-woorden-vaak-uit-gesloten.